

วิจารณ์หนังสือ

วริยา ศิวะศรียานนท์ หวีวัฒน์ ปุณทริกวิวัฒน์
บุคลิกภาพและลักษณะนิสัยของคนไทยในทศวรรษ
ของชาวตะวันตก สมัยอยุธยา-พ.ศ. ๒๔๗๕
เอกสารวิจัยหมายเลข ๕ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช ๒๕๒๓
๑๕๒ หน้า : ราคา ๔๓ บาท

“ตลอดระยะเวลาหลายศตวรรษที่ไทยติดต่อกับ
ขายและเปิดสัมพันธ์ไมตรีกับชาวตะวันตก มีชาวตะวัน
ตกชาติต่างๆจำนวนมากที่รู้จักประเทศไทย โดยเข้ามา
พักอยู่เพื่อติดต่อกับชาวบ้าน เป็นทูตสันถวไมตรีหรือเข้า
มารับราชการเป็นต้น ชาวตะวันตกเหล่านี้ได้เขียนบัน
ทึบไว้มากมายเกี่ยวกับคนไทยและเรื่องราวของไทย ซึ่ง
นับเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญอย่าง
ยิ่ง...” (หน้า ๑)

ข้อเขียนข้างต้นเป็นคณปรารภของผู้เขียนที่ต้อง
การชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของบันทึกของชาวตะวันตก
เกี่ยวกับคนไทย อันเป็นมูลเหตุสำคัญที่นำมาสู่งานวิจัย
ชิ้นนี้ เมื่อพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยผู้เขียน
สรุปไว้เป็น ๒ ประเด็นคือ เพื่อเสนอภาพบุคลิกภาพ
ของชาวไทย และชี้ให้เห็นว่าทศวรรษดังกล่าวของชาว
ตะวันตกที่เสนอออกมานั้นเกิดจากเงื่อนไขทางการเมือง

เศรษฐกิจและสังคมในขณะนั้นเป็นตัวกำหนด ประเด็น
ที่สองคือผู้เขียนต้องการวิเคราะห์ทัศนคติดังกล่าวว่า
ผลอย่างไรในด้านความเข้าใจและการปฏิบัติของท
ะวันตกต่อคนไทย (หน้า ๒) จากจุดมุ่งหมายทั้งสอง
ประการนี้ผู้วิจารณ์ถือว่าเป็นเป้าหมายสำคัญของงานวิ
จัยชิ้นนี้ โดยเนื้อหาสาระและวิธีการวิจัยกล่าวได้ว่า
ลักษณะเป็นการวิจัยทางประวัติศาสตร์อย่างชัดเจนซึ่ง
วิจารณ์และพิจารณาเป็นข้อสังเกตบางประการดังนี้

๑. ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้เขียนไม่มีการตั้งสมมติฐาน
ขึ้นก่อน (หน้า ๖) ทั้งนี้วิธีการทำงานของผู้เขียนคือ
รวบรวมข้อมูลและแสดงข้อวิเคราะห์ของชาวตะวันตก
ต่างๆออกมา ส่วนการวิเคราะห์ของผู้เขียนจะปรากฏ
อยู่เฉพาะในบทสุดท้ายของหนังสือเท่านั้น กล่าวอย่าง
ง่ายก็คือ “ผู้เขียนต้องการให้เอกสารข้อมูลพูดด้วยตัว
เองโดยตลอด” วิธีการทำงานดังกล่าวจึงมีผลต่อโครงสร้าง
ของงานวิจัยนี้ เพราะผู้เขียนจะจัดหัวข้อและองค์
ประกอบของบทไปตามข้อมูลที่เก็บมาได้ ทำให้บท
ต่างๆที่ปรากฏในหนังสือมีลักษณะเป็นแบบหัวแตก และ
มีหัวข้อที่แตกละเอียดมาก ดังปรากฏในสารบัญชึ่งบ
บทที่ ๒ ถึงบทที่ ๖ มีลักษณะซอยย่อยยิบจนไม่อาจ
เห็นภาพรวมของแต่ละบทว่ามีความประสงค์จะเสนอ

อะไรเป็นประเด็นหลักของบทนี้ๆจะขอยกตัวอย่างเฉพาะบทที่ ๒ ให้เห็นเป็นสังเขป

บทที่ ๒ บุคลิกภาพส่วนตัวของคนไทย

๑. บุคลิกภาพในส่วนที่เห็นแตกต่างกัน

๑.๑ ความอ่อนน้อมถ่อมตนและความถือตัว

๑.๒ ความสุภาพเรียบร้อยและความไม่สุภาพบางอย่าง

๑.๓ ความซื่อตรงและการโกหกหลอกลวง

๑.๔ ความรักสงบ ว่านอนสอนง่าย และการขอมเป็นทาส

๑.๕ ความอดออมและรู้จักประมาณในการใช้จ่าย และความละโมภในทรัพย์สิน

๑.๖ การมีสติปัญญาฉับไวและการมีปัญญาทึบ

๑.๗ ความสะอาดและความสกปรก

๒. บุคลิกภาพในส่วนที่เห็นพ้องต้องกัน

๒.๑ ความใจบุญสุนทาน

๒.๒ ความรักสนุก

๒.๓ ความเกียจคร้าน

๒.๓.๑ ความเฉื่อยชา

๒.๓.๒ ชอบผลัดวันประกันพรุ่ง

๒.๓.๓ ชอบการพนัน

๒.๔ การคำนึงถึงแต่ประโยชน์เฉพาะหน้าและเอาตัวรอด

๒.๔.๑ ชอบแอบทำบางสิ่งของตนเองให้รู้ไม่ได้

๒.๔.๒ ชอบพูดเท็จเพื่อแก้ตัว

๒.๔.๓ รังเกียจการลักทรัพย์แต่ก็มีขโมยและรัดไถ

๒.๔.๔ ความพอดพอร้าย

๒.๔.๕ ถือความมั่นคงเป็นเครื่องวัด

สถานะทางสังคม

๒.๕ การเก็บซ่อนความรู้สัก

๒.๕.๑ อารมณ์อ่อนไหวและผูกใจเจ็บ

๒.๕.๒ การไม่ตอบโต้

๒.๕.๓ ความอิจฉาและขิงขิง

สิ่งที่ผู้วิจารณ์ข้อกังขาของผู้เขียนใช้อะไรเป็นเส้นแบ่งหมวดหมู่และหัวข้อ เช่นในข้อ ๒.๔.๔ ความพอดพอร้ายทำไมจึงเข้าไปอยู่ในหัวข้อ ๒.๔ การคำนึงถึงแต่ประโยชน์เฉพาะหน้าและเอาตัวรอด หรือในบทที่ ๓ บุคลิกภาพภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองและการทหาร หรือในบทที่ ๔ บุคลิกภาพภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ผู้เขียนจับหัวข้อย่อย ๑.๓ ไม่ชอบการเป็นขอลานและขโมยไว้ในหัวข้อใหญ่ที่ชื่อว่า เศรษฐกิจอย่างไร

นอกจากนี้เนื่องจากการจัดข้อมูลดังกล่าวทำให้บางหัวข้อซึ่งใช้ชื่อเดียวกันไปปรากฏอยู่ในหลายบทเช่นเรื่องความอิจฉาริษยาอยู่ที่ในบทที่ ๒ และบทที่ ๓ หรือในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับสามัญชนซึ่งอยู่ในบทที่ ๓ ส่วนในบทที่ ๔ ก็มีหัวข้อความสัมพันธ์ระหว่างสามัญชนกับพระมหากษัตริย์ ก่อให้เกิดความสับสนแก่ผู้อ่านว่าเรื่องดังกล่าวมีความแตกต่างกันหรือจึงต้องกล่าวซ้ำสองครั้งทั้งที่หัวข้อไม่ต่างกัน

๒. ผลจากวิธีการวิจัยที่ปราศจากสมมติฐานและกรอบความคิดจึงทำให้งานชิ้นนี้มีลักษณะเด่นที่ปรากฏตลอดทั้งเล่มนี้ การนำข้อมูลมาเรียงต่อกันซึ่งเป็นวิธีการที่นักประวัติศาสตร์ เรียกว่าเป็นการทำงานแบบ “กรรไกรกลับถั่ว” โดยปราศจากการตีความหรือให้ความกระจ่างเพิ่มเติมในจุดที่ข้อมูลขัดแย้งกันไม่ชัดเจน เช่นในหน้า ๔๒ แกมป์เฟอร์และดาลูแบร์มีความเห็นพ้องกันว่าคนไทยเป็นคนเรียบร้อยซึ่งทั้งสองคนให้เหตุผลว่า “จำเป็นต้องสงบเสงี่ยมอย่างยิ่ง ในยามถูกเกณฑ์ไปทำงานหลวงปีละ ๖ เดือน...” ตรงนี้ผู้เขียนน่าจะช่วยขยายความว่าการถูกเรียกเกณฑ์แรงงานปีละ ๖ เดือนนั้นหมายถึงอะไร ซึ่งเรื่องนี้ผู้วิจารณ์คิดว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการอธิบายบุคลิกภาพคนไทยซึ่งผู้เขียน

ประเด็น
กล่าววาท
ติของช
ยทางสง
องงานวิ
แล้วได้
ได้เงินช
รดนี้
สมมติฐาน
งผู้เขียน
เวตะวันตก
จะปรากฏ
กล่าววาท
พุดด้วย
ผลต่อโค
ข้อและ
ทำให้
วแตกแ
เรณูต่ง
นไม่อา
งก็จะเส

ประสงค์จะชี้ให้เห็นว่าอยู่ใต้เงื่อนไขต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว
ผู้วิจารณ์ขอยกตัวอย่างเป็นสังเขปดังนี้

สิ่งที่เบ็ดเสร็จเด่นมากของสังคมไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงรัชกาลที่ ๕ คือ ระบบไพร่ ซึ่งมีความหมายครอบคลุมทั้งการเมือง การปกครอง การควบคุมคน การผลิตในทางเศรษฐกิจและยังรวมไปถึงการกำหนดบทบาทความสัมพันธ์ระหว่างคนในสังคมอีกด้วย เมื่อระบบไพร่มีความหมายที่ลึกซึ้งต่อสังคมไทยในทุกด้านเช่นนี้ ระบบย่อมมีส่วนในการกำหนดพฤติกรรมบุคคลิกภาพและลักษณะนิสัยของคนไทย แต่ผู้เขียนมิได้ให้ความสนใจต่อเรื่องนี้เลย แม้ว่าในเอกสารหลายๆ ตอน ได้พยายามกล่าวถึงเช่นในหน้า ๔๒ ที่ได้อ้างมาแล้ว และในหน้า ๓๒ ลาอุแบร์ได้บอกว่าคนไทยไม่สนใจงานช่างเพราะระบบการเกณฑ์แรงงาน ทำให้ไม่มีใครกล้าแสดงตนว่ามีความสามารถทางใดเป็นพิเศษ ด้วยเกรงว่าจะถูกใช้งานหนัก สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องชี้ได้ว่าระบบนี้มีอิทธิพลเพียงใดต่อคนไทย และถ้าผู้เขียนให้ความสำคัญต่อโครงสร้างของสังคมและประวัติศาสตร์ไทยในช่วงดังกล่าวอาจจะทำให้วิเคราะห์ทรรศนะของชาวตะวันตกได้ชัดเจนมิใช่มีความคลุมเครือและไม่แน่ใจอยู่ตลอดเวลาดังตัวอย่างในหน้า ๓๒ และ ๓๐ ซึ่งผู้เขียนให้ความเห็นต่อทรรศนะชาวตะวันตกว่า “ไม่ว่าจะทราบได้ว่าเป็นความจริงหรือไม่” ทำให้งานชิ้นนี้ขาดน้ำหนักไปอย่างน่าเสียดาย

อย่างไรก็ตามผู้เขียนได้พยายามกำหนดโครงสร้างให้กว้างและให้สัมพันธ์กันดังเช่นในบทที่ ๓, ๔ และ ๕ ซึ่งว่าด้วยบุคลิกภาพภายใต้เงื่อนไขทางการเมืองและการทหาร ภายใต้เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรม และภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ แต่เนื่องจากผู้เขียนให้ความสนใจในข้อมูลที่ได้มาและพยายามพูดถึงข้อมูลทุกชิ้นจึงทำให้ได้เป็นประเด็นเล็กประเด็นน้อย ซึ่งนอกจากจะไม่เห็นภาพรวมใหญ่ของแต่ละบทแล้ว ทั้ง ๓ บทนี้ยังไม่อาจให้ภาพที่สัมพันธ์กัน ตัวอย่างเช่น การค้าในสมัยอยุธยามีลักษณะเด่นคือการผูกขาดที่กระทำโดยพระคลังสินค้าซึ่งนอกจากจะกำหนดให้ชาวต่างประเทศต้องค้ากับเฉพาะพระคลังสินค้าแล้ว ยังกำหนดให้มีการ

ใช้ “สิทธิการเลือกซื้อก่อน” ข้อกำหนดดังกล่าวทำให้ชาวตะวันตกมองบุคลิกภาพคนไทยออกมาหลายประการเช่น การรับสินบน รับของกำนัล ความไม่ตรง การทำงานอย่างขอไปที (หน้า ๓๘-๔๓) ถ้าหากผู้เขียนจับประเด็นหลักเรื่องการค้าผูกขาด จะทำให้เข้าใจเรื่องเหล่านี้ขึ้น และจะช่วยขยายความเข้าใจเรื่องบุคลิกภาพภายใต้เงื่อนไขทางเศรษฐกิจ ผู้เขียนกล่าวว่า เป็นระบบเศรษฐกิจแบบง่ายทำให้คนไทยมีความเป็นอยู่อย่างสันโดษ (หน้า ๓๐๕) ซึ่งผู้วิจารณ์ไม่อาจจะเข้าใจได้ว่าระบบเศรษฐกิจแบบง่ายมีลักษณะอย่างไร แต่พิจารณาถึงสภาพสังคมเศรษฐกิจจะทำให้เข้าใจได้ว่าภายใต้ระบบการเกณฑ์แรงงานไพร่ที่ไม่ต้องการเข้าราชการก็ต้องส่งส่วยให้หลวงแทน ซึ่งส่วยก็จะกลายเป็นสินค้าออกของรัฐบาล ในขณะที่รัฐบาลใช้นโยบายการค้าผูกขาด ทำให้รัฐเรียกเก็บผลผลิตส่วนเกินจากประชาชนทั้งในรูปของส่วยและภาษีอากร จึงทำให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย สิ่งเหล่านี้สามารถนำมาอธิบายให้สัมพันธ์กัน ได้ถ้าหากผู้เขียนเข้าใจสภาพสังคมในขณะนั้น

๓. แม้ว่างานชิ้นนี้จะกินขอบเขตช่วงเวลาพอสมควร แต่ผู้เขียนไม่ได้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของภาพแต่ละช่วง เช่น ประเด็นที่ว่าชาวตะวันตกที่เข้ามาในระยะเวลาต่างกัน ได้เห็นบุคลิกภาพคนไทยต่างกันหรือไม่ ผู้เขียนบอกแต่เพียงว่าชาวตะวันตกมีทรรศนะบางอย่างที่ขัดแย้งกัน (หน้า ๔๐-๔๒) แต่มิได้ให้เหตุผลว่าทำไมจึงเห็นต่างกัน มีอะไรเป็นตัวกำหนด

นอกจากนี้ชาวตะวันตกที่เข้ามาแต่ละคนก็มีสิ่งที่แตกต่างกัน จุดประสงค์การเข้มา รวมทั้งทัศนคติในการจัดเรื่องราวที่ต่างกันที่ส่วนทำให้ทัศนคติที่แสดงออกต่างกันไป ดังตัวอย่างเช่น ลาอุแบร์เข้ามาอยู่ในไทยเพียงระยะสั้น (ประมาณ ๓ เดือน) แต่งานของลาอุแบร์จะเก็บรายละเอียดเรื่องราวของประเทศไทยได้ค่อนข้างดีมาก ทั้งนี้เพราะลาอุแบร์มีงานของเขาด้วยการตรวจสอบกับงานที่เขียนขึ้นก่อนหน้านั้นได้แก่งานของตาซารด์ และแซรเวสต์ เป็นต้น

ผู้วิจารณ์
ทรรศนะ
ใน
ผู้เขียนสรุป
แทบจะไม่
บทวิเคราะห์
ภาพคนไทย
ให้ให้เห็น
อย่างไรก็
บุคลิกภาพ
เขียนพยายาม
ค้นคว้า
คัดลอกประวัติ
กระตือรือร้น
ที่ซึ่ง (หา
ก
อันในเทศ
คนกล่าว
ผู้วิจารณ์
ผู้เขียนมีจุด
เวลาในกา
กระจาย
ผู้เขียนยัง
อะไร
ผู้เขียนมี
ผู้วิจารณ์ยัง
ผู้เขียนมี
ผู้เขียนมี

จึงกล่าวได้ว่าผู้วิจารณ์ได้พิจารณาในเรื่องนี้จะทำให้เข้าใจ
กมลภาพของชาวตะวันตกเหล่านั้น

ในบทสุดท้ายซึ่งเป็นบทวิเคราะห์ของผู้เขียนเอง
ผู้เขียนสรุปเป็นบทๆตามลำดับของเนื้อหาข้างต้นและ
จะทำให้เห็นว่าวิเคราะห์ส่วนใดเพิ่มเติม นอกจากจะยก
บทวิเคราะห์ของนักวิชาการในปัจจุบันที่พูดถึงบุคลิก
ภาพคนไทยในเรื่องที่ชาวตะวันตกได้กล่าวไว้แล้ว เพื่อ
ให้เห็นว่าสอดคล้องกัน เช่น เรื่องคนไทยรักสนุก
(หน้า ๑๒๖) หรือความคิดเห็นของนักวิชาการที่มองต่าง
ทางไป (หน้า ๑๒๗) หรือสิ่งที่ชาวตะวันตกพูดไว้เช่น ในหน้า ๑๒๗ เป็นต้น
อย่างไรก็ตามส่วนสรุปที่เด่นที่สุดคือการสรุปบทที่ ๔
บุคลิกภาพภายใต้เงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งผู้
เขียนพยายามชี้ให้เห็นภาพระบบการปกครองแบบรวม
ศูนย์ และการบริหารราชการแผ่นดินที่ให้ความสำคัญ
กับพระคัมภีร์สูง ก่อให้เกิดสภาพที่ผู้น้อยไม่มีความ
กระตือรือร้นในการทำงาน และเกิดระบบเลือกที่รักมัก
ที่ชัง (หน้า ๑๓๑)

เข้าใจสภาพ
กล่าวโดยสรุปหนังสือเล่มนี้มีหัวข้อที่ดึงดูดใจผู้
อ่านในหลายสาขาอย่างยิ่ง โดยเฉพาะเมื่อมีตรารับรอง
จากสภาเป็นงานวิจัยของสถาบันไทยคดีศึกษา แม้ว่า
ผู้วิจารณ์ขอได้แย้งมากมาย แต่ผู้วิจารณ์คิดว่าหนังสือ
เล่มนี้มีคุณค่าอยู่พอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยยืนยัน
ผลการอ่านเอกสารชั้นต้นที่มีอยู่มากมายและกระจัด
กระจาย เพราะได้เสนอข้อมูลอย่างรอบด้าน หนังสือ
เล่มนี้ยังเหมาะสำหรับผู้อ่านที่ต้องการทราบว่ามี
“อะไร” แต่สำหรับผู้ที่ต้องการทราบว่า “ทำไม” จึง
เกิดเช่นนี้คงจะผิดหวังอยู่ไม่น้อย กระนั้นก็ตามผู้
วิจารณ์ยังหวังว่าสถาบันไทยคดีศึกษาคงจะผลิตผลงาน
ที่มีคุณค่าแก่วงวิชาการในโอกาสต่อไป

สุภาภรณ์ จรัสพันธ์
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ขบวนการปลดปล่อยประชาชนิ เอเซีย อาฟริกา ลาตินอเมริกา

โคชิโร โอคาคุระ เขียน วิภาณและรักษา แปล
บริษัทเคเคไทยจำกัด ๒๕๒๓

๒๘๗ หน้า : ราคา ๒๘ บาท

หนังสือเกี่ยวกับเรื่องราวของประเทศโลกที่สาม
ที่ตีพิมพ์เป็นภาษาไทยนั้นว่าน้อยมาก ยิ่งเป็นหนังสือ
ที่มองจากจุดยืนของประชาชนในโลกที่สามยิ่งหายาก
จึงเป็นที่น่าสนใจที่ผู้แปลหนังสือเล่มนี้ขึ้นด้วยสำนวน
สละสลวยจากหนังสือภาษาญี่ปุ่นชื่อ “เอเซีย อาฟริกา
ลาตินอเมริกา” แม้ปัจจุบันนี้อาจถือว่าญี่ปุ่นเป็นประเทศ
โลกที่สาม แต่ผู้เขียนชาวญี่ปุ่นซึ่งเป็นศาสตราจารย์แห่ง
มหาวิทยาลัยโอซากา และเป็นผู้อำนวยการสถาบันค้น
คว้าเอเซียอาฟริกา มีประสบการณ์เข้าร่วมการประชุม
แนวร่วมประชาชนเอเซียอาฟริกา และการประชุม
วิสามัญนักเขียนเอเซียอาฟริกา ย่อมช่วยให้สามารถมอง
ปัญหาโลกที่สามได้อย่างใกล้ชิด

หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ครั้งแรกตั้งแต่ ๒๕๐๕ และ
ปรับปรุงเพิ่มเติมใหม่ในปี ๒๕๐๘ เมื่อเวลาล่วงเลยมาจน
บัดนี้ถึง ๑๕ ปีแล้ว เหตุการณ์ต่างๆที่ผันแปรไปย่อมส่ง
ผลกระทบต่อตรวจสอบการศึกษาของผู้เขียนได้ชัดเจนเป็น
ธรรมดา แม้ว่าแนววิเคราะห์ส่วนใหญ่ของผู้เขียนยังทัน
สมัยอยู่ไม่น้อยก็ตาม

โดยทั่วไปกล่าวได้ว่า ผู้เขียนสามารถนำเสนอ
เนื้อหาได้อย่างน่าสนใจ เข้าใจง่าย และมีแนววิเคราะห์
ที่เป็นแบบฉบับของตนเองตามแนวเศรษฐศาสตร์การ
เมือง ซึ่งน่าจะเกิดจากประสบการณ์การมีส่วนร่วมใน
การเคลื่อนไหวที่เป็นจริงดังที่กล่าวมาแล้ว

ผู้เขียนวิเคราะห์ลักษณะการปฏิวัติปลดปล่อย
ประชาชนิโดยแบ่งอย่างกว้างๆตามลักษณะพื้นฐานของ
การปฏิวัติเป็น ๒ แบบ คือแบบที่อยู่ภายใต้การนำของชน
ชั้นกรรมาชีพของพรรคการเมืองลัทธิมาร์กซ์-เลนิน
เช่น การปฏิวัติในจีน เวียดนามเหนือ และเกาหลีเหนือ
กับแบบที่อยู่ภายใต้การนำของชนชั้นที่ไม่ใช่กรรมกร
หรือนำโดยนายทุนชาติ ซึ่งผู้เขียนแบ่งย่อยเป็น ๔ กรณี

คือ กรณีแรกภายใต้การนำของชนชั้นนายทุนชาติที่เข้มแข็ง (เป็นนายทุนใหญ่) เช่น อินเดีย อินโดนีเซียและไนจีเรีย กรณีที่สอง ภายใต้การรัฐประหารของกลุ่มทหารที่เป็นชนชั้นนายทุนน้อยและชนชั้นปัญญาชนก้าวหน้า เช่น อียิปต์และอิรัก กรณีที่สาม ภายใต้การนำของชนชั้นนายทุนชาติและชนชั้นปัญญาชนนายทุนน้อย สร้างแนวร่วมที่ประกอบด้วยมวลชนกรรมกรชาวนา สร้างกองทัพปลดแอกประชาชาติ โค่นล้มรัฐบาลหุ่นของจักรวรรดินิยม เช่น กิวบาและอัลจีเรีย และกรณีสุดท้าย ภายใต้การนำของพรรคการเมืองที่ประกอบด้วยกรรมกรชาวนา เยาวชนสตรีและปัญญาชนต่อสู้โดยยึดแนวมวลชนจนได้เอกราชโดยชาติอย่างสันติจากมหาอำนาจจักรวรรดินิยม เช่น กานา กินีและบาหลี

แนววิเคราะห์ดังกล่าวสามารถใช้เป็นบรรทัดฐานพิจารณาเหตุการณ์ปัจจุบันได้เป็นอย่างดีแม้มีรายละเอียดบางอย่างต่างกัน เช่น ในกรณีเวียดนามใต้ กัมพูชา และลาว ที่ปฏิวัติสำเร็จภายใต้การนำของชนชั้นกรรมาชีพของพรรคการเมืองลัทธิมาร์กซ์-เลนิน หรือในกรณีการปฏิวัติในนิการากัวและในโรดเซีย ซึ่งมีส่วนคล้ายรูปแบบที่สามของกรณีที่อยู่ภายใต้การนำของชนชั้นที่ไม่ใช่กรรมกรหรือนำโดยนายทุนชาติ อีกทั้งยังอาจใช้ศึกษาในรูปแบบการปฏิวัติในประเทศโลกที่สามอื่นๆ ได้โดยทั่วไปรวมทั้งประเทศไทย

นอกจากนี้ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นปัญหาที่ติดตามมาหลังจากประเทศโลกที่สามได้รับเอกราชจากจักรวรรดินิยมตะวันตกแล้ว คือ การที่ประเทศโลกที่สามไม่สามารถมีเอกราชอย่างสมบูรณ์ได้เนื่องจาก มหาอำนาจทุนนิยมเข้ามาแทรกแซงด้วยการครอบงำและปล้นสะดมทั้งทางเศรษฐกิจทั้งในรูปปล้นทรัพยากรธรรมชาติและการเข้ามาเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจของอาณานิคมและเมืองขึ้นให้เป็นแบบที่ไม่สมเหตุสมผลที่เรียกว่า โมโนคัลเจอร์ เพราะทำให้ประเทศโลกที่สามมีการผลิตและการค้าสินค้าประเภทวัตถุดิบและอาหารที่ขึ้นกับผลผลิตเบื้องต้นเพียง ๒-๓ ชนิดทำให้เสียเปรียบ และเมื่อนำไปเปรียบเทียบกับสินค้าอุตสาหกรรมก็ยิ่งเห็นได้ชัดเจนนั่น นอกจากนั้นประเทศจักรวรรดินิยมยังส่งทุนไปลงในประเทศอาณานิคมเก่าของตนและครอบงำเศรษฐกิจไว้แต่ผู้เดียว อันเป็นสาเหตุของความยากจนของประเทศโลกที่สามตลอดมา แม้ว่าประเทศโลกที่สาม

จะพยายามสร้างความเป็นเอกราชทางเศรษฐกิจและอธิปไตยของชาติให้เข้มแข็ง ด้วยการโอนทุนต่างชาติเป็นของรัฐและทำการปฏิรูปที่ดินก็ไม่อาจต้านทานอำนาจและอิทธิพลของ "ลัทธิล่าอาณานิคมใหม่" ซึ่งเป็นรูปแบบใหม่ของจักรวรรดินิยมได้ (ลักษณะสำคัญของลัทธิล่าอาณานิคมใหม่คือ ขณะที่ให้การรับรองเอกราชของประเทศเกิดใหม่อย่างเป็นทางการได้ คุกคามประเทศเหล่านั้นไปด้วย โดยการเข้าครอบงำทางอ้อมอย่างแนบเนียนทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การทหารและในทางเทคโนโลยี ตลอดจนการใช้ลัทธิอาณานิคมแบบรวมหัวในรูปองค์การสหประชาชาติ และองค์การชำนาญพิเศษต่างๆ รวมทั้งกลุ่มพันธมิตรทางทหาร ทางเศรษฐกิจและองค์การผูกขาดนานาชาติ เป็นต้น เนื่องจากองค์การเหล่านี้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลนำของประเทศจักรวรรดินิยมตะวันตกเป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสหรัฐอเมริกา

สภาพความไม่เป็นธรรมระหว่างประเทศดังกล่าว ผลักดันให้ประเทศโลกที่สามหันมาร่วมมือกันต่อต้านลัทธิจักรวรรดินิยมในรูปแบบต่างๆ เช่น จัดตั้งกลุ่มประเทศไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด การประชุมนานาชาติเอเชียอฟริก องค์การสหภาพอาฟริกา (โอ. เอ. ยู.) การประชุมแนวร่วมประชาเอเชีย อาฟริกา และลาตินอเมริกา ฯลฯ และคงต้องยอมรับกันว่ากลุ่มเหล่านี้มีบทบาทสำคัญเป็นปกติยิ่งให้การรักษาสภาพประโยชน์ของประเทศโลกที่สามเป็นอันมาก

นอกจากนี้ยังสังเกตได้ว่าในปัจจุบันประเทศโลกที่สามยังรวมกลุ่มกันอย่างค่อนข้างเหนียวแน่นเพื่อเจรจาปัญหาเหนือ-ใต้กับประเทศพัฒนาแล้วอีกด้วย เนื่องจากประเทศด้อยพัฒนาในโลกที่สามซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ทางซีกโลกใต้ได้รับความไม่เป็นธรรมจากลัทธิอาณานิคมใหม่ของประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ทางซีกโลกเหนือ จึงเรียกร้องให้ฝ่ายเหนือพิจารณาแบบแผนเศรษฐกิจระหว่างประเทศเสียใหม่ เพื่อให้ความเป็นธรรมกับประเทศด้อยพัฒนาในโลกที่สามมากยิ่งขึ้น แม้ว่าในปัจจุบันจะยังไม่บรรลุผลสมบูรณ์ก็ตาม

ปัญหาสำคัญที่สุดประการหนึ่งที่พบในหนังสือเล่มนี้จากระยะเวลาที่ล่วงเลยมา ๑๕ ปี คือ เรากลัวของลัทธิอาณานิคมใหม่ ซึ่งผู้เขียนอ้างมาจากเกี่ยวกับจักรวรรดินิยมของการประชุมแนวร่วมประชา

ชนเอเชีย
น่าจะได้อ
หมายของ
ก่อนมีส
การระบ
ประชาช
สังคม
จักรวรร
ความสม
ว่าทั้งม
วิธ
กับจักร
ที่รณาด
บรรทัด
ร่วมประช
ไม่เหลือ
แท้จริง

(๑)
ทั้งๆที่มี
(๒)
ของประเท
ชาติอยู่ใน
(๓)
หรือชุมชน
เป็นพันธมิตร

(๔)
อธิปไตย
แนวทางขอ
งานทางกา
มาใช้ปฏิบัติ
(๕)
ตามที่กำหนด

พิจารณา
กันว่า ค
ประเทศโลก
มาจากความ
ประเทศโลก
สมทมความ
เฉพาะอย่าง

ที่แท้จริงเช่นกัน เช่น ความสัมพันธ์สหภาพโซเวียต
ต่อเวียดนาม กัมพูชา ลาว หรืออัฟกานิสถานที่ม
ลักษณะดังกล่าวเกือบครบถ้วน แม้จะมีผู้อ้างว่าต
บนพื้นฐานเสมอภาคก็ตาม หรือแม้แต่ความสัมพันธ์
สาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคที่ทันสมัยต่อขบวนการ
ปลดปล่อยประชาชาติเอเชีย อาฟริกา ลาตินอเมริกา
ที่แม้จะไม่เหมือนรูปแบบความสัมพันธ์สหภาพโซเวียต
ต่อประเทศดังกล่าว แต่ก็มีประเด็นที่ตรงข้อสังเกตว่า
สาธารณรัฐประชาชนจีนมีความจริงใจต่อขบวนการดัง
กล่าวมากน้อยเพียงใด หรือมีเป้าหมายเพื่อผลประโยชน์
ของชาติ เพื่อนำไปครองช่วงชิงอำนาจกับมหาอำนาจ
อื่น

จากเงื่อนไขดังกล่าว บัญญัติอุปสรรคของ
ประเทศโลกที่สามปัจจุบันจึงมีได้เพียงเท่าที่เขียน
สรุปไว้เมื่อ ๑๕ ปีที่แล้วว่า ประชาชาติในโลกที่สาม
จะต้องล้มล้างทำลายระบอบอาณานิคมของจักรวรรดิ
นิยมล่าเมืองขึ้นและลัทธิอาณานิคมใหม่เท่านั้น แต่
ปัญหาการได้เอกราชอธิปไตยที่แท้จริงเป็นประเด็นที่มี
ความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่า และนำคิดต่อไปด้วยซ้ำ
ว่าการหลุดพ้นจากพันธนาการหนึ่งไปสู่อีกพันธนาการ
หนึ่งซึ่งอาจจะดีกว่าพันธนาการเดิม เป็นสิ่งที่น่า
ปรารถนาจริงหรือ เป็นไปได้หรือไม่ที่จะพัฒนารูปแบบ
ความสัมพันธ์ระหว่างมหาอำนาจสังคมนิยมกับประเทศ
โลกที่สามให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคอย่าง
แท้จริง และเคารพในเอกราชอธิปไตยของกันและกัน
ด้วยความบริสุทธิ์ใจ สอดตามอุดมการณ์ที่มุ่งหมายไว้
ซึ่งหาไม่ได้ในลัทธิจักรวรรดินิยมตะวันตกทุกประการ

ขบวนการปลดปล่อยประชาชนชาติเอเชีย
อาฟริกา ลาตินอเมริกา คงต้องพิสูจน์บทบาท
อย่างรอบคอบเพื่อต่อสู้ให้ได้มาซึ่งความเป็นไท
ของประชาชนโลกที่สามอย่างสมบูรณ์ ด้วยการตั้ง
มั่นอยู่บนพื้นฐานการดำเนินนโยบายไม่ฝักใฝ่ฝ่าย
ใดโดยเคร่งครัด

นฤมิตร สอดค้น
คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

ถูกและ
นต่างข
ด้านท
คมใหม่
(ลักษณะ
ในการ
งการ
อบจำ
ังคม ก
ใช้ลัทธิ

จนเอเชียอาฟริกาครั้งที่ ๒ ในเดือนตุลาคม ๒๕๐๓ ซึ่ง
เข้าได้รับการพิจารณาใหม่อีกครั้งหนึ่ง เนื่องจากเบ
ทพบของที่ประชุมขณะนั้นหมายถึงจักรวรรดินิยมตะวันตก
คกนั้นมีสหรัฐอเมริกาเป็นผู้นำสำคัญเท่านั้น แต่สถาน
การระหว่างประเทศในโลกที่สามปัจจุบัน สาธารณรัฐ
ประชาชนจีนได้โจมตีสหภาพโซเวียตซึ่งเป็นมหาอำนาจ
สังคมนิยมว่าเป็นนักล่าอาณานิคมใหม่ หรือสังคม
จักรวรรดินิยมเช่นกัน จึงนำใครครวญอย่างยิ่งถึงสถานะ
ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของมหาอำนาจสังคมนิยม
ทั้งนี้ต่อประเทศโลกที่สามเช่นไร

วิธีหนึ่งที่น่าจะนำมาพิจารณาเพื่อนำเอาคติเกี่ยวกับ
จักรวรรดินิยมที่เคยใช้ตัดสินประเทศทุนนิยมมา
พิจารณาตัดสินประเทศสังคมนิยม เพราะควรจะถือ
บรรทัดฐานเดียวกันเพื่อความเป็นธรรม ที่ประชุมแนว
ทางประชาชนเอเชียอาฟริกาครั้งที่ ๒ ถือว่าในกรณีต่อ
ไปนี้จะถือว่า ประชาชาตินั้นไม่ได้เป็นเอกราชอย่าง
แท้จริง

- (๑) มีการออกกฎหมายต่างๆ ในนามของชาติ
ต่างๆ ไม่ได้รับความเห็นชอบสมบูรณจากประชาชน

- (๒) มีกองทหารต่างชาติตั้งประจำอยู่ในแผ่นดิน
ของประเทศเรียกว่ามีเอกราช หรือมีฐานทัพของต่าง
ชาติอยู่ในประเทศนั้นๆ

- (๓) ประเทศที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกในองค์การ
หรือชุมชน ซึ่งนำโดยประเทศนักค้าเมืองชนหรือเข้า
เป็นพันธมิตรทางทหารกับประเทศจักรวรรดินิยม

- (๔) ประเทศที่ไม่สามารถจะใช้กลไกแห่งอำนาจ
บีบบังคับของมวลชนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศตาม
แนวทางของตัวเองได้อย่างสมบูรณ์ ในการนำเอาแผน
ทางการเมือง การทหาร การเศรษฐกิจ สังคม
มาใช้ปฏิบัติ

- (๕) ไม่เคารพในเสรีภาพพื้นฐานของบุคคล
ที่ทักท้วงคำประกาศเรื่องสิทธิมนุษยชน

พิจารณาตามบรรทัดฐานดังกล่าวคงต้องยอมรับ
กันว่า ความสัมพันธ์มหาอำนาจสังคมนิยมมีต่อ
ประเทศโลกที่สามมีหลายประการที่ผิดแผกแตกต่าง
ไปจากความสัมพันธ์ประเทศมหาอำนาจทุนนิยมมีต่อ
ประเทศโลกที่สามมากนัก ซึ่งแสดงว่าประเทศโลกที่
สามที่มีความสัมพันธ์กับมหาอำนาจสังคมนิยม โดย
ลักษณะอย่างนี้สภาพโซเวียตยังมีได้เมื่อเอกราชอธิปไตย

วารสารที่น่าสนใจ

คุรุภัณฑ์

วารสารรายเดือน ของ กระทรวงศึกษาธิการ

วารสารธรรมศาสตร์

วารสารราย ๓ เดือน ของ โครงการวารสารธรรมศาสตร์

วารสารสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

วารสารเศรษฐศาสตร์การเมือง

กลุ่มเศรษฐศาสตร์การเมือง

วารสารสังคมศาสตร์การแพทย์

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

หากท่านต้องการจะได้หนังสือที่เต็มไปด้วยเนื้อหาสาระเพื่อประกอบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัย หรือเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตัวท่านเอง สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ขอเสนอ

– Current Development in Thai-Japanese Economic Relations.

– มนุษย์กับสังคม

– จิตวิทยาทั่วไป

– พื้นฐานภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ

– ลัทธิเศรษฐกิจ

– โครงสร้างเศรษฐกิจญี่ปุ่น

– ประวัติศาสตร์ในปัจจุบัน

และหนังสืออื่น ๆ ที่น่าสนใจอีกมากมาย.

แนว

๑. ส

๒. ส

๓. ส

๔. พ

๕. G

๖. ก

๗. บ

๘. อ

๙. ส

๑๐. ป

๗

แนะนำผู้เขียน

๑. สุพจน์ แจ่มเร็ว : อดีตบรรณาธิการผู้ช่วยนิตยสาร “ศิลปวัฒนธรรม” มีผลงานปรากฏประจำใน “โลกหนังสือ” ปัจจุบันเป็นนักเขียนอิสระ
๒. สุวินัย การณวลัย : ปรินญาโททางเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยโตเกียว
๓. สันชัย สุวัจนบุตร : อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
๔. พรเพ็ญ อันตระกูล : อาจารย์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
๕. Gilles Delouche : อาจารย์ภาควิชาภาษาฝรั่งเศส คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
๖. กนกศักดิ์ แก้วเทพ : อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
๗. ธรรมนิติ วรากรณ์ : อาจารย์หมวดวิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
๘. อุดศรี อรรถพันธุ์ : นักศึกษาปริญญาโท ภาควิชาประวัติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
๙. สมเกียรติ วันทะนะ : อาจารย์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
๑๐. ประทีป ชุมพล : อาจารย์คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ฉบับหน้า

คุยพบกับ ‘อักษรศาสตร์’ ว่าด้วย
‘วรรณกรรมกับสังคม’

อาทิ

ความว่าเหวของนักวิ่งทางไกล : นวนิยายกับสังคมวิทยา
สังคมอเมริกันในทศวรรษ ๑๙๒๐ : ภาพสะท้อนจาก The Great Gatsby
ตอลสตอยจากทัศนะของเลนิน

